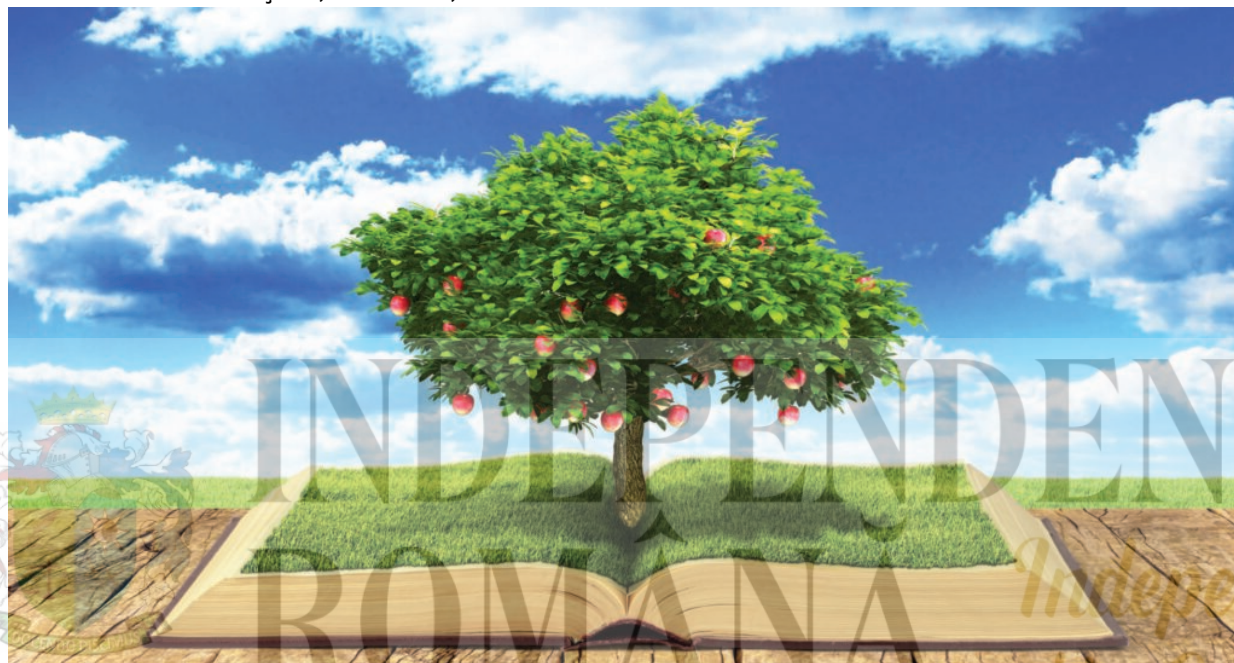

Cultura este legată de credințe și idei religioase, de spații istorice și geografice cu noi dimensiuni în funcție de interferențe, de evenimente istorice, de credințele și ideile religioase. Egalitarismul cultural presupune o față a umanului, interferența culturilor tradiționale. Acest egalitarism s-a manifestat îndeosebi odată cu revoluția americană, iar în secolul XX, a culminat cu declarațiile privind drepturile omului. Visul culturii totale presupune o uniformizare a realității, valorificarea culturilor particulare. Uniformizarea culturală este dată de transmiterea informației ce determină un globalism în acest domeniu în care cultura devine spectacol și marfă, adică o cultură de consum. În acest sens Tehnologia Informațiilor și Comunicațiilor este factorul decisiv în realizarea acestui deziderat al omului contemporan. Visurile universaliste au fost reprezentate de religii dar și de imperii. Ideea de universalitate întâlnită în diverse religii prin lărgirea spațiului de manifestare cu toate implicațiile în plan politic, cultural, al civilizațiilor și chiar religios, este confruntată cu diversitatea realităților, istoriilor, culturilor.

Universalitatea oscilează între două demersuri care se combină și se opun în același timp. Coeziunea doctrinei și strecurarea în spațiul cultural și religios constituie demersuri la ideea de universalitate a religiilor. Imperiile s-au considerat că reprezintă o lume întreagă: Imperiul Roman, Imperiul Persan, Imperiul lui Alexandru cel Mare, India, China, prin mobilitățile determinate de expansiunile teritoriale cu implicații în toate planurile: cultural, lingvistic, tehnic, religios. China care considera că exteriorul nu aduce ceva util, observând acest proces, construiește, Marele Zid Chinezesc pentru a închide civilizația chineză. Cultura și civilizația acestor spații istoricogeografice este dominată de importanța acordată științei dar și conceptelor religioase.

Evoluțiile culturale, religioase au dus la un adevărat caleidoscop al religiilor, cu o varietate ce a determinat fiecare fază de dezvoltare a religiei indiene, devenind o treaptă superioară, vedismul de la cuvântul indian Veda cu sensul de știință, cunoaștere, constituind un imbold în reformarea religiei indiene. Astfel au apărut din vedism, brahmanismul, o creație a preoților, brahmanilor (sintetiza vedismul), jainismul, budismul și hinduismul, venit din interferența cu India. Aceleași căutări în domeniul spiritual sunt prezente și în China, evoluțiile în plan religios sunt nu numai spectaculoase, în ceea ce privește filozofia religiilor, dar și în domeniul științei.

Activitatea științifică s-a desfășurat în Bizanț în condiții organizatorice mai bune decât în occidentul de început medieval unde învățământul și știința erau un apanaj al mănăstirilor. Științele erau studiate prin comentarii la operele antice, compilațiile și abordarea contribuțiilor originale ale anticilor se aflau la loc de frunte. În anul 300 se fondează Universitatea din Constantinopol de către Constantin cel Mare, reorganizată în 425 printr-un edict al lui Theodosius al II-lea, numită

Auditorium, cu profesori exclusiv creștini, plătiți de stat. De remarcat, ocuparea posturilor după examen, bilingvismul (greaca și latina). Iustinian (527-565) va conferi un profil original culturii bizantine. Dezbaterile teologice legate de ideologia politică a Imperiului încep prin cele două Concilii ecumenice, din Niceea (325) și Constantinopol (381), unde se stabilesc dogme și canoane ale Bisericii creștine sistematizate în a doua jumătate a secolului al IV-lea de primii părinți ai bisericii orientale: Vasile cel Mare, Grigore de Nissa, Grigore de Nazians, Ioan Crisostomul.

În anul 529 este suprimată Universitatea din Atena unde predarea filosofiei neoplatoniciene luase un mare avânt, locul acesteia fiind luat de Universitatea din Constantinopol. În 381 creștinismul este proclamat prin edict imperial, religie de stat. Nu intrăm în detaliile de organizare a bisericii creștine, decât în contextul în care aceste probleme legate de esența credinței creștine se interferează cu cele legate de știință. Patriarhul Photios (820-891), impus la conducerea bisericii creștine de patricianul Bardas, fratele soției împăratului Theophilos, devenit cezar în timpul minoratului împăratului Mihail al III-lea, cel mai mare învățat al acestui veac, autorul unei opere enciclopedice, Myriobiblion sau Biblioteca lui Photios, în care rezumă 279 de opere ale anticilor din dorința de a le salva.

Acesta introduce în Universitatea din Constantinopol aritmetica, geometria, astronomia, și se află permanent în conflict cu papa, fapt ce a dus la schisma din 867. Photios scoate în relief știința antică. Lexiconul Suidas tratează cca 30.000 de termeni nu numai gramatical și etimologic, dar și din punct de vedere științific. Anthemienus din Tralles, arhitectul însărcinat pentru reconstrucția Bisericii Sf. Sofia distrusă de Răscoala NIKA în timpul lui Constantin, folosește calcule matematice pentru reconstrucția cupolei. Menționăm aceste aspecte pentru a reliefa inexistența unei opoziții între știință și religie. Probleme legate de această opoziție vor apărea mult mai târziu, în plin ev mediu.

Tratatul de optică a lui Alhazenca (950-1039), a constituit inspirația lui Roger Bacon, cu formație la universitățile musulmane din Spania, în opera Opus majus în care arată rolul experimentului științific în procesul cunoașterii. În lumea musulmană medievală, ca de altfel și în cea creștină, temele din științele naturale erau integrate și în istoria religioasă. Ibn Khaldun (1332-1406) în Prolegomenele, fundamentează o știință nouă, o istorie a civilizației și o filozofie a istoriei, în care respinge elementul miraculos, idea predestinării, explică faptele istorice prin dependența individului de societate și de ansamblul condițiilor de viață.

Evoluția istorică este sub impulsul unei legi fundamentale care cunoaște trei perioade, o perioadă de început, de dezvoltare și de cădere, reluarea ciclului sau dispariție. Această teorie este dezvoltată și de Dimitrie Cantemir în Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman. G. A. Astore, în Islamul și

occidentul, menționează că acesta îi prefigurează pe Machiavelli, Montesquieu și mulți alții. Noțiunile de echilibru și armonie trec în prim plan nu numai în medicină dar și în alte științe. Biserica creștină blocase dezvoltarea medicinei, în 1215 la Conciliul de la Lateran, Papa Inocențiu al III-lea, sub pedeapsa cu excomunicarea, interzicea medicilor să trateze bolnavii dacă aceștia nu erau spovediți.

Expresia „boala a luat naștere din păcat” argumenta această decizie. Facultatea de medicină din Paris, din aceste considerente, până în 925 avea o singură operă în domeniu, a medicului arab Al-Razâ. din secolul al X-lea, apoi opera lui Avicena din secolul al X-lea. Medicul, juristul, filozoful Averoe s-a născut la Cordoba, a fost cel mai mare filozof medieval până la Toma din Aquino, cel care a dezvoltat armonia dintre filozofie și Coran. Averoe prin teoria dublului adevăr, adevărurile raționale ale filozofiei și adevărurile revelate ale religiei coexistă în paralel.

În opera Armonia dintre religie și filozofie, cercetează relația dintre religie și filozofie va fi condamnată de Étienne Tempier episcopul Parisului prin Marea Condamnare Împotriva Răspândirii Ideilor Stagiritului în 1277, sunt susținute de Siger de Brabant (1235-1284) sau Albert cel Mare (1193-1280). Călugărul dominican Toma din Aquino (1225-1274) enunță principiul armoniei dintre știință și religie deoarece știința și religia tind spre adevărul unic. Avicena sesizează contradicțiile dintre religie și filozofie.

Sunt celebre concluziile lui asupra lumii: natura există din eternitate; lumea este eternă; materia este eternă; filozofia și nu teologia este posesoarea adevărului; adevărul este dublu. Adevărurile științei și religiei sunt diferite, religia filozofului este cercetare rațională, iar religia practicii imediate este legată de tradiție. Cărțile sacre ale evreilor au avut influență asupra religiei creștine: legenda creației, potopul, unele întâlnite în cultura și credințele babiloniene. Grecii au împrumutat doctrina stoică a austerității, elemente de neoplatonism, ritul euharistiei a fost fondat de apostolul Pavel după modelul misterelor grecești, botezul și liturgia creștină au apărut în lumea elenistică.

Credința în viața de apoi provine din Persia, unde credința în forțele binelui și răului sunt întâlnite. Pin zeul Mitra a venit și simbolismul luminii și întunericului, asociate cu binele și răul. Tot din mitraism vine și fixarea datei nașterii lui Hristos 25 decembrie, sărbătoarea zeului Mitra, sau riturile mitraice, aprinderea lumânărilor, tragerea clopotelor.

Succesul creștinismului s-a datorat sincretismului. Credințele păgâne, privind concepțiunea, sunt întâlnite în Egipt, China, Grecia, Persia, tradițiile populare, unde nașterile miraculoase ale unor zei sunt întâlnite, sau eroi semi divini sau a unor persoane istorice datorate unirii unui zeu cu o muritoare, de obicei o fecioară, Atis, Ra, Apia, Hapsepsut, Amenofis al III-lea, Perseu, Zoroastru și chiar Iulius Cezar. Se credea în antichitate că simpla apropiere a unei femei de un zeu putea duce la apariția unei sarcini, fapt menționat și de Plutarh - printr-o rază de soare în ureche. Tertulian spune că Isus a fost conceput de o rază de soare căzută asupra Fecioarei.

În operele lor, Boethius (480-524) și Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus Senator sau Cassiodor (c. 485 - c. 585) om politic și scriitor roman, senatori romani în slujba regelui ostrogot Theodoric, erau preocupați de teologie, logică, aritmetică și filozofie. Împreună cu papa Agapit, au înființat o universitate creștină la Roma, în care disciplinele teologice să fie secundate de discipline auxiliare, cum erau numite diferitele științe. Cucerirea Peninsulei de bizantini în 535 îl determină pe Cassiodor să se retragă la Vivarium, unde se înființează un centru cultural monastic. În Instituții, Cassiodor dă definiții ale operelor literare și științifice. Studiul Bibliei nu se poate face decât de cel ce posedă o serioasă cultură profană.

A difuzat interesul pentru știință, cultură și religie pe care le considera parte a creației umane, o încercare de a cunoaște nevoile umane materiale și spirituale. Cassiodor a fost și bibliograful lui

Dionisie cel Mic, sau Dionisie Exiguul (n. cca 470 - d. cca 545, Roma), un teolog originar din Scitia Minor (Dobrogea de astăzi), cunoscut pentru propunerea numărării anilor începând cu anul nașterii lui Isus Hristos, sistem de numărare utilizat atât în calendarul iulian cât și în calendarul gregorian, folosit astăzi la nivel global. Teologul dobrogean este cel care a fixat „cronologia erei creștine”, care are ca punct de plecare pentru numărarea anilor, anul nașterii lui Isus, în anul 754 sau 753 de la întemeierea Romei, cronologie adoptată din secolul al VII-lea în Italia, din secolul al VIII-lea în Anglia, în secolul IX în Franța, apoi, cu timpul, în toate țările lumii. Dionisie cel mic a contribuit astfel la globalizarea culturii, științei și istoriei, prin revoluționarea sistemului de numărare a anilor, și acceptarea globală a acestei cronologii.

Colecția de canoane, zise „apostolice”, ale primelor patru sinoade ecumenice și a unei colecții de decrete (latină: Collectio decretorum Pontificum Romanorum) a opt papi: de la Sf. Siricius până la Sf. Anastasius II (384-498) l-a consacrat deoarece devine din anul 800 sursa principală de drept canonic iar o dată cu Renașterea Carolingiană, este sursa de cunoaștere importantă pentru dezvoltarea științelor.

Progrese reale ale științei în secolul al XIII-lea au fost pregătite de Gerbert d'Aurillac (945-1003), viitorul papă Silvestru al II-lea, prin Școala de la Chartres. Călugăr benedictin, cu studii de matematică, filozofie în Spania la școlile de cultură arabă, abate al mănăstirii Bobio, profesor arhiepiscop de Reims, de Ravena, din 999 papă, face cunoscute cifrele arabe, abacul instrument de calcul preluat de la arabi, este autorul unor lucrări cum sunt: Geometria, Regula de abaco, Libellus de numerorum divizione, și un tratat despre volumul sferei. I se atribuie un orologiu mecanic. Secolul XX este secolul revoluțiilor în plan științific, politic, religios, cultural. Termenul devine globalist prin implicații, prin consecințe, prin ordine și dezordine. Științele secolului XX cu descoperirile revoluționare au invalidat idealul clasic de descriere obiectivă a lumii, dar și posibilitatea unei științe obiective. Cadrul mental determină rezultatele cercetării științifice.

Dionisie cel Mic și Cassiodor

Numit secolul intelectualilor de Michel Winock, este secolul ce pledează pentru egalitatea religioasă, pentru sincretism religios, pentru interferențe culturale, pentru democratism, uniformizare culturală, religioasă, politică într-un cuvânt internaționalizare, globalizare, bazată pe competiție, adaptare la noile evoluții economice, politice și chiar religioase.

Sincretismul religios contemporan este un exemplu în acest sens. Individualizările sunt permise

numai prin acceptarea acestor premise ale globalizării. Noua economie, globalizarea, societatea informațională și exemplele pot continua, sunt componente ale acestui proces aflat în plină desfășurare. Este un proces ce implică renunțare la tradiție cu integrarea acesteia în plan global, presupune competitivitate în plan economic, evoluții sociale și politice în concordanță cu principiile acestui proces.

Prof. univ. dr. Ștefan Păun

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*